УДК 37.018.432:004

DOI: <https://doi.org/10.17721/2415-3699.2021.13.05>

Ірина Зварич, д-р пед- наук, проф.

ORCID ID: 0000-0003-0715-9551

Київський національний торговельно-економічний університет, Київ, Україна

НЕДОСКОНАЛІСТЬ ДИСТАНЦІЙНОЇ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

У статті розглядається недосконалість дистанційної системи навчання у закладах вищої освіти; зосереджується увага на детальному висвітленні кожного недоліку, причому розкриваються і позитивні переваги дистанційної освіти; підкреслюється важливість усного спілкування та акредитації навчальних дисциплін; висвітлюються методи дослідження, зокрема індуктивний та дедуктивний, завдяки яким було здійснено теоретичне осмислення дистанційної системи навчання.

Ключові слова: заклад вищої освіти, дистанційна система, дистанційна освіта, недосконалість, недоліки, система навчання.

Постановка проблеми. Існуюча система освіти, з усіма її спробами реформування та модернізації, виявилася неспроможною вчасно та оперативно відреагувати на ті значні наукові відкриття, які були зроблені за останні XX років. Студенти вишів та учні середніх навчальних закладів працюють за оновленими програмами, підручниками, які мають багато недоліків, а доросле населення, зокрема педагоги, зіштовхнулися зі значними проблемами, бо вони, опираючись на раніше отримані знання, виявилися невідповідними до реалізації нових відкриттів, що дала сучасна наука: достеменно володіти новітніми технологіями, зокрема комп'ютерами та платформами дистанційного навчання, щоб здійснювати навчальний процес на відстані. Більшість педагогів неодноразово мали труднощі з технічним оснащенням, комп'ютерною грамотністю, щоб доступно подати навчальну інформацію для своїх вихованців та вчасно отримати зворотні відповіді.

Зміни у суспільстві, зокрема світова пандемія, вплинули на те, щоб активно розпочати дистанційне навчання у вищих та середніх закладах освіти, і таким чином змусила викладачів, вчителів, студентів та батьків до вдосконалення технічними засобами навчання, передачі навчальної інформації та отримання результатів виконаних завдань, сприйняття та опанування навчальним матеріалом із певної дисципліни, висвітлення презентації проектів

Мета і завдання дослідження. Вивчити і з'ясувати недоліки дистанційної системи навчання у вищих закладах освіти; розглянути і висвітлити кожен недолік окремо, звертаючи увагу і на переваги дистанційного навчання; виокремити важливість усного спілкування та необхідність акредитації навчальних дисциплін.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Недосконалість дистанційної системи навчання розглядається І.Г. Власенко, В.Ю. Биковим, О.О. Гриценчук, Ю.О. Жук. Недоліки розглядають поверхово і не висвітлюється сутність кожного для успішного опанування навчальним матеріалом дистанційно.

Виклад основних положень. Дистанційне навчання імпонує більшій кількості людей для здобуття освіти, зокрема вищої, проте існує низка недоліків на які варто звернути увагу, щоб усунути їх та знайти компроміс для успішного вивчення навчальної дисципліни дистанційно. Розглянемо такі недоліки дистанційної системи навчання: *обмеження безпосереднього спілкування студентів із педагогами, відсутність прямого доступу студентів до викладача, постійна самотмотивація студентів, ізоляваність дистанційного навчання, обмеження доступних спецкурсів навчання для оволодіння спеціалізацією, необхідність постійного надійного доступу до новітніх технологій навчання та Інтернет мережі, обов'язкова акредитація освітніх програм дистанційного навчання,*

обмеження щодо працевлаштування, непередбачені додаткові витрати на дистанційну освіту, обмеження щодо вдосконалення умінь і навичок усного спілкування студентів.

Обмеження безпосереднього спілкування студентів із педагогами. Звичайно, дистанційне навчання не дає безпосереднього, прямого спілкування студентів із викладачем протягом опанування навчальною дисципліною. Ми маємо на увазі атмосферу викладання і сприйняття навчальної дисципліни в аудиторії: вмінням студентів триматися протягом діалогічного мовлення та опанування психологічним станом під час безпосередньої очної співбесіди, зокрема відповіді на поставлені питання і висвітлення навчального матеріалу. Так, існує чат у платформах дистанційного навчання, який надає можливість надіслати повідомлення і висвітлити свою думку як письмово, так і усно за допомогою технічних пристроїв, але ніяка машина сучасних технологій із найновішими засобами оснащення для передачі інформації не спроможна замінити людське пряме спілкування, передати атмосферу очного навчання в аудиторії, психологічний стан студентів, коли вони відповідають. Таким чином, обмеження прямого спілкування студентів із викладачами у дистанційному навчанні стає причиною побоювання учнів втратити контакт із педагогом, зокрема поставити йому питання під час навчального процесу у випадку незрозумілого матеріалу або після закінчення заняття, щоб з'ясувати інформацію щодо вивчення навчальної дисципліни, як це можна зробити у традиційній системі навчання.

І.Г. Власенко зазначає, що під час тривалого дистанційного навчання студенти перестають правильно формувати свої думки, висловлюватись та вести дискусійне обговорення [Власенко І., 2017, с. 12]. Це вказує на те, що студенти обмежені у спілкуванні з педагогом, відчувається недостатність діалогічного мовлення в процесі дискусії щодо вирішення навчальних ситуацій, що притаманне традиційній системі навчання у вищих закладах освіти.

Відсутність прямого доступу студентів до викладача. У нашому дослідженні ми розрізняємо прямий доступ до викладача щодо отримання його вказівок, настанов та відгуків, коли відбувається очна діалогічна розмова в аудиторії і миттєвий зворотний зв'язок у процесі викладання навчальної дисципліни. Прямий доступ вказує на пряме комунікативне спілкування студентів із викладачем протягом опанування навчального матеріалу, зокрема на діагностування рівня якості засвоєних ними знань відразу в аудиторії, оскільки можна поставити студентам запитання, або запропонувати неформальну тестову роботу для швидкого опитування. Таким чином, діагностування рівня якості знань студентів може відбуватися в аудиторії миттєво і водночас виставлятися оцінка

успішності. Студенти можуть з'ясувати проблемні завдання з навчального матеріалу та отримати відповіді на поставлені запитання.

У процесі дистанційного навчання прямий доступ студентів до викладача відсутній, бо студенти змушені чекати відповіді педагога до тих пір, поки він не перевірить їхні роботи і не надішле бали, як результат визначення рівня якості їхніх знань. Зазвичай, роботи надсилаються електронною поштою до викладача, перевіряються і за допомогою зворотного зв'язку повідомляється відповідь. Враховуючи сучасні технології навчання, студенти можуть отримати результат відразу, але для цього потрібно скласти відповідні тести і запрограмувати відповіді, проте не всі платформи дистанційного навчання надають таку функцію. Усні відповіді на питання можуть також надсилатись голосовими повідомленнями, але всі вони потребують відповідних знань, умінь і навичок для правильного запису та відтворення звуку. Таким чином, у процесі дистанційного навчання потрібно спілкуватися за допомогою спеціальних технічних засобів, а для такого зв'язку студентів із викладачем необхідно мати трохи більше часу, щоб прослухати запис, записати нове повідомлення, надіслати його викладачеві та зачекати відповіді на запитання. Враховуючи кмітливості та обізнаність наших українських студентів, вони мають можливість і час для консультації з товаришами, пошуку відповіді у підручнику та в Інтернеті, оскільки зворотній зв'язок студентів із викладачем не потребує миттєвої відповіді, зокрема очного або прямого з ним спілкування. Отже, можемо зазначити, що прямий доступ студентів до викладача відсутній у процесі дистанційного навчання.

Постійна самомотивація студентів протягом дистанційного навчання. Дистанційне навчання – це спосіб отримати вищу освіту на відстані за допомогою сучасних інформаційних та комп'ютерних технологій. Оскільки студенти-старшокурсники вже намагаються знайти роботу на ринку праці і розпочати свою трудову діяльність, тому для них дистанційне навчання – це спосіб отримати вищу освіту без відриву від виробництва. Для них важливо навчатися у зручний час, але такий підхід може призвести до опанування навчальним матеріалом несистематично, до схильності відкладати неприємні справи, а саме до виконання домашніх завдань пізніше, потім, саме тоді, коли виникне натхнення і бажання їх зробити, бо саме зараз є справи, що приносять більше задоволення або швидкий результат.

І.В. Власенко влучно підкреслює, що можливість навчатися у зручний час може перетворитися не на систематичне навчання, а на постійну прокрастинацію цього виду діяльності [Власенко І., 2017, с. 12]. Такий підхід до вивчення навчальних дисциплін певною мірою нагадує заочну форму навчання. Оскільки дистанційне навчання є гнучким, тому для його проведення необхідна хороша організація, планування навчального процесу, відповідальна робота у вивченні навчального матеріалу і постійна самомотивація, бо без неї не всі студенти можуть виконувати саме ті завдання, які необхідні для ґрунтовного опанування навчальною дисципліною усвідомлено, продуктивно і працювати з максимальною самовіддачею. Отже, самомотивація студентів – це постійний і динамічний процес, який визначає їхню організованість, активність, наполегливість, здатність до ґрунтовного вивчення навчальної дисципліни і спонукає до виконання різного типу завдань, опанування навчальним матеріалом, пошуку сучасної навчальної інформації для підвищення самоосвіти і вдосконалення знань, умінь, навичок, необхідних для досягнення цілей обраної майбутньої професії.

Ізольованість дистанційного навчання. Дистанційне навчання є ізольованим навчанням не дивлячись на те, що ми перебуваємо у віртуальній аудиторії, наповненій студентами, і динаміка взаємодії з ними змінюється із вдосконаленням навчальних програм із дисципліни, поліпшенням комп'ютерних та інформаційних технологій, підвищенням рівня якості онлайн-освіти. Не дивлячись на те, що студенти певною мірою відсторонені від традиційної форми навчання, проте у них є можливість надіслати електронні листи, розміщувати повідомлення на дошках оголошень, брати участь у онлайн конференціях та групових онлайн дискусіях.

Хоча викладач не сидить перед студентами і не дає інструкції віч-на-віч, але їм все одно потрібно виконати завдання вчасно та надіслати відповіді, опанувати навчальний матеріал, бо існують певні терміни здачі завдань. Тут немає компромісів, тому студенти мають бути організованими і більше уваги приділяти самоосвіті, вдосконаленню рівня якості знань, умінь, навичок. Саме тому ізольоване дистанційне навчання найкраще підходить для зрілих студентів, які не можуть дозволити собі традиційного навчання.

Ізольоване дистанційне навчання у вищих закладах освіти – це здобування освіти у разі неспроможності студентів відвідувати навчальний заклад, а саме через хворобу; довготривалі відрядження або подорожі; участь у спортивних та художніх програмах, зокрема конкурсах, змаганнях тощо. У випадку, коли навчальний заклад не забезпечує кваліфікованого викладання навчальних дисциплін з обраного фаху, тому більшість часу студенти проводять у бібліотеках і вивчають навчальну дисципліну самостійно.

Обмеження доступних спекурсів навчання для оволодіння спеціалізацією. Дистанційне навчання не завжди пропонує всі необхідні спецкурси для оволодіння певною спеціальністю та спеціалізацією. Студенти, які навчаються за відповідною програмою і здобувають вищу освіту, можуть не мати усіх необхідних спецкурсів, доступних у дистанційному навчанні для ґрунтовного вивчення навчальної дисципліни та оволодіння вузькоспеціалізованими новітніми знаннями зі спеціальності, формування актуальних для обраної спеціалізації умінь і навичок. Тому дистанційне навчання підходить не для всіх спеціальностей. Упровадження спецкурсів у вищих сприяє активності студентів у вивченні навчальної дисципліни та опануванні навчальним матеріалом, стимулює їх до наукового дослідження, до наполегливої самостійної роботи та підвищення рівня якості самоосвіти. Варто зазначити, що вдосконалення умінь і навичок студентів не всіх спеціальностей можна здійснити дистанційно. Наприклад: для студентів філологів, зокрема англійської мови, ми можемо підготувати завдання для поліпшення умінь і навичок у практичній діяльності, а саме дібрати тексти для перекладу, створити фонограми для відтворення іноземної мови, але важко придумати завдання для студентів медичних закладів, щоб вдосконалити уміння і навички їхньої практичної діяльності дистанційно, оскільки вони постійно повинні спілкуватися із хворими і з'ясовувати причини їхнього недугу, робити діагностичне обстеження та оперувати. Таким чином, існує обмеження щодо поліпшення умінь і навичок студентів різних спеціальностей та спеціалізацій.

Необхідність постійного надійного доступу до новітніх технологій навчання та Інтернет мережі.

Сучасна освіта вимагає впровадження новітніх технологій навчання, щоб підвищити рівень якості знань студентів, їхніх умінь і навичок, розширити міжнародні та навчальні зв'язки вишу, прискорити його входження до

наукового та освітнього простору. Комп'ютерні технології та Інтернет водночас надають викладачам нові можливості, дозволяючи разом із студентами отримати задоволення від захопливого процесу пізнання таємниць природи і наукових відкриттів. Навчальний процес із використанням новітніх технологій та Інтернету викликає у студентів емоційний підйом, навіть ті, хто мають проблеми у навчанні, охоче працюють з комп'ютером. Проте комп'ютер не може замінити постать педагога, його вміння викладати навчальну дисципліну і спілкуватися зі студентами, тому він лише доповнює викладача і є унікальним засобом, який надає можливість комунікації в режимі електронної пошти чи в режимі реального часу. Важливо у процесі дистанційного навчання мати постійний надійний доступ до новітніх технологій навчання та Інтернет мережі як викладачам, так і студентам. Технічні збої, необізнаність із новітніми технологіями навчання і невміння працювати з технічним оснащенням, зокрема комп'ютером, можуть спричинити стрес і розчарування в опануванні навчальним матеріалом, бо саме за допомогою комп'ютерів та Інтернет мережі студенти передають свої виконані завдання та презентації, шукають необхідну інформацію для ґрунтовного вивчення навчальної дисципліни. Наприклад, для онлайн-курсів потрібен комп'ютер із доступом до Інтернету. Для курсу з матеріалами на CD або DVD потрібно мати мультимедійний програвач. Нині не всі заклади вищої освіти технічно підготовлені до дистанційного навчання, тому лекції та семінари відбуваються з використанням сервісу Office 365, Google Classroom, а рівень якості знань, умінь і навичок оцінюється за допомогою текстових тестів, презентації проектів та повідомлень із наукових досліджень проводиться через доступні соціальні мережі, зокрема Moodle, Zoom, Skype, Viber, Telegram Messenger.

Отже, викладачі та студенти повинні бути обізнані з новітніми технологіями навчання, володіти комп'ютерною грамотністю, вміти працювати з технічними засобами, мати постійний надійний доступ до комп'ютерів та Інтернет мережі, необхідних для виконання вимог спецкурсу у процесі дистанційного навчання щодо вивчення навчальної дисципліни.

Обов'язкова акредитація освітніх програм дистанційного навчання. Акредитація освітніх програм – це оцінювання рівня якості освітньої програми та освітньої діяльності закладу вищої освіти за цією програмою на предмет відповідності стандарту вищої освіти, спроможності виконання вимог стандарту, а також досягнення заявлених у програмі результатів навчання відповідно до критеріїв визначення рівня якості освітньої програми [Положення, 2019]. Оскільки навчальні заклади працюють у режимі дистанційного навчання, тому важливо, щоб освітні програми і робочі навчальні програми дистанційного навчання відповідали вимогам стандарту вищої освіти і забезпечували якість освітньої діяльності. У випадку, якщо відсутня акредитація навчальної програми дистанційного навчання, тоді є великий ризик, що навчальний заклад може видавати шахрайські, недійсні дипломи про освіту і вони не будуть визнаватися роботодавцями на ринку праці в країні та за її межами. Акредитація освітніх програм є однією із основних вимог забезпечення якості освіти та реалізації прав студентів щодо її отримання, незалежно від форм власності та сфер управління. Отже наявність документу про акредитацію програми навчання є основним доказом про права навчального закладу освіти законно надавати освітні послуги студентам, зокрема видавати диплом, що засвідчує про завершення вивчення навчальних дисциплін вищого закладу освіти згідно із законодавчими вимогами та здобуття обраної спеціальності і спеціалізації відповідного фаху.

Обмеження щодо працевлаштування. Сьогодні роботодавці намагаються самостійно приймати на роботу фахівців, які отримали документ про освіту і здобули певну спеціальність та спеціалізацію. Деякі з них влаштовують співбесіди, щоб з'ясувати рівень якості знань, умінь, навичок майбутнього співробітника. Роботодавці зацікавлені у процвітанні своєї корпорації, фірми, підприємства, тому вони влаштовують конкурси, різного виду випробування для кандидатів на певну посаду. Більшість роботодавців визнають дистанційне навчання, зокрема здобуті вміння і навички із обраної спеціальності. Проте, певна частина роботодавців скептично ставляться до дистанційного навчання, тому вони висувають умови, щоб конкурсанти мали досвід роботи і стаж трудової діяльності, бажано за напрямом активності певної корпорації, фірми, підприємства, куди влаштовується на роботу фахівець. Студенти вільні у виборі місця роботи, але якщо вони мають бажання працювати у конкретного роботодавця після закінчення закладу освіти, тоді повинні бути впевнені, що їх візьмуть на роботу. Тому бажано завчасно вести переговори із роботодавцями, бо саме вони наймають на роботу спеціалістів і несуть відповідальність за нарахування і виплату заробітної платні, а також за утримання та сплату податку на доходи фізичних осіб до бюджету, нарахувань до фонду оплати праці та інші обов'язки, передбачені законами.

Непередбачені додаткові витрати на дистанційну освіту. Важливо побудувати сучасну вищу освіту, зокрема дистанційну, у контексті цивілізованого розвитку і міжнародних вимог до освіти XXI століття. Нині існують державні та приватні заклади вищої освіти, які впроваджують дистанційну освіту, здійснюючи фінансування за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів, а також за рахунок інших джерел, не заборонених законодавством. У зв'язку з наявним обмеженням державного фінансування, заклади вищої освіти збільшили обсяги надання платних освітніх послуг, тому студенти стали основним вкладником коштів у бюджети цих навчальних закладів, зокрема вишів.

Нині дистанційна освіта розвивається дуже активно і передбачає можливість отримати необхідні знання віддалено від навчального закладу. Таким чином, студенти мають можливість працювати, перебуваючи у різних куточках країни, і виконувати відповідну місію: нести військову службу на кораблі чи у військовій частині, бути у тривалому відрядженні чи відпустці, брати участь у змаганнях чи конкурсах тощо. Саме тому викладачам доводиться надсилати навчальні матеріали заздалегідь, щоб студенти їх вчасно отримали і виконали завдання з навчальної дисципліни, встигли їх надіслати до зазначеного терміну, і це призводить до додаткових витрат та обслуговування (Тор 10). Дистанційний процес навчання побудований на використанні різних новітніх освітніх технологій, зокрема комп'ютерів, проте не завжди є можливість ними скористатися, щоб виконати завдання та їх надіслати, тому і з'являються додаткові фінансові витрати на дистанційну освіту.

Обмеження щодо вдосконалення умінь і навичок усного спілкування студентів. Спілкування у процесі вивчення навчальних дисциплін завжди приносить емоції радості, хвилювання, роздратування, страждання як викладачам, так і студентам, і є невід'ємною умовою педагогічної діяльності у ході викладання навчальної дисципліни та опанування навчальним матеріалом. Метою усного спілкування у процесі дистанційного навчання є обмін різного виду інформації, досягнення взаєморозуміння і забезпечення взаємодії між педагогами, коле-

гами, студентами. Дистанційне навчання не дає студентам можливість працювати над навичками усного спілкування і вони не отримують практики словесної взаємодії з викладачами та іншими студентами, бо використовуються технічні засоби зв'язку у процесі комунікації, які не завжди точно передають звуки, слова. Новітні освітні технології можуть використовуватись як допоміжні засоби передачі інформації для ґрунтовного вивчення навчальної дисципліни, але для вдосконалення умінь і навичок усного спілкування вони не можуть замінити постать викладача, його ораторські здібності, комунікативні вміння у процесі викладання навчальної дисципліни. У ході спілкування необхідно враховувати, що мовленнєві навички за своєю природою є механічними, а комунікативні вміння мають творчий характер, тому вдосконалення умінь і навичок усного спілкування студентів відбувається індивідуально та поступово.

На основі вищезазначеного зробимо такі **висновки**. Не заперечуючи переваги дистанційного навчання, необхідно більше звертати уваги на навчання дорослого населення щодо комп'ютерної грамотності, зокрема студентів, педагогів, батьків. Сучасна освіта потребує ґрунтовного опанування навчальних дисциплін, тому необхідно вдосконалити структуру дистанційного навчання для досягнення більшої ефективності у навчанні. Саме тому бажано застосовувати практичні відеопосібники у процесі дистанційного навчання, розробляти додаткові

спекурси для опанування навчальних і вибіркових дисциплін та компенсації відсутніх знань у студентів, а також бажано ввести рейтингову систему оцінювання рівня якості знань студентів.

Список використаних джерел

Власенко І.Г. Впровадження дистанційного навчання – вимога сучасності / Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія : матеріали міжвузівського вебінара (м. Вінниця, 31 березня 2017 р.) / відп. ред. Л.Б. Ліщинська. – Вінниця: ВТЕІ КНТЕУ, 2017. – 102 с. – [Електронний ресурс] // http://www.vtei.com.ua/images/VN/31_03.pdf

Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти (Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 11 липня 2019 року № 977 [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-19#Text>

Top 10 Distance Learning Disadvantages: [Електронний ресурс] // Режим доступу: https://www.streetdirectory.com/travel_guide/20432/education/top_10_distance_learning_disadvantages.html

References

Vlasenko I.H. Vprovadzhennya dystantsiynoho navchannya – vymoha suchasnosti / Dystantsiynе navchannya yak suchasna osvіtnya tekhnolohiya : materialy mizhvuziv's'koho vebinaru (m. Vinnytsya, 31 bereznia 2017 r.) / vidp. red. L.B.Lishchyn's'ka. – Vinnytsya : VTEI KNTU, 2017. – 102 s. – [Elektronnyy resurs] // http://www.vtei.com.ua/images/VN/31_03.pdf

Polozhennya pro akredytatsiyu osvіtnikh prohran, za yakymy zdiysnyuyet'sya pidhotovka zdobuvachiv vyshchoyi osvity (Zatverdzheno nakazom Ministerstva osvity i nauky Ukrayiny vid 11 lyunya 2019 roku № 977 [Elektronnyy resurs] // Rezhym dostupu : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-19#Text>

Top 10 Distance Learning Disadvantages: [Електронний ресурс] // Режим доступу: https://www.streetdirectory.com/travel_guide/20432/education/top_10_distance_learning_disadvantages.html

Надійшла до редколегії 15.04.21

Iryna Zvorych, Doctor of Sciences in Pedagogics, Professor
ORCID iD: 0000-0003-0715-9551
Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv, Ukraine

IMPERFECTION OF THE DISTANCE LEARNING SYSTEM AT HIGHER LEARNING INSTITUTIONS OF UKRAINE

This article deals with the imperfection of the distance learning system at higher learning institutions; attention is focused on detailed coverage of each shortcoming and the positive advantages of distance education are revealed; the need for oral communication and accreditation of academic disciplines is emphasized; research methods, in particular inductive and deductive are covered, due to these methods the theoretical understanding of the distance learning system was carried out.

The most important shortcomings are highlighted: restrictions on direct communication between students and teachers, lack of direct access of students to the teacher, constant self-motivation of students, distance learning isolation, limitation of available special courses to master specialization, the need for constant reliable access to new learning technologies, mandatory accreditation of distance learning educational programs, restrictions on employment, unforeseen additional costs for distance education, restrictions on improving the skills of oral communication of students.

The aim of research is to focus on the implementation of the distant learning system at Higher Learning Institutions, underling the distant system of education with its drawbacks.

This problem is studied by I.G. Vlasenko. The idea of the imperfection of the distance learning system at higher learning institutions was discovered by V.Yu. Bykov, O.O. Grytsenchuk, Yu.O.Zhuk.

The methodological basis of the study is the initial provisions of philosophy on the dialectical relationship, the interdependence of phenomena and processes of socio-pedagogical activities, the role of the individual in the development of its material and spiritual foundations.

Keywords: distance education, distance system, higher learning institution, imperfection, shortcomings, system of education.